

Fullmäktige 22.08.2022 § 101

§ 101

Fyllnadsval nämndeman vid Västra Nylands tingsrätt

Beredning och upplysningar:
Kaukonen Katariina

fornamn.efternamn@esbo.fi
Växel 09 816 21

Förslag

Stadsstyrelsen

Fullmäktige väljer Jarno Mäkelä till nämndeman vid Västra Nylands tingsrätt i stället för Janne Peltola.

Behandling

Beslut

Fullmäktige:
Stadsstyrelsens förslag godkändes enhälligt.

Redogörelse

Janne Peltola har i ett e-postmeddelande 1.6.2022 begärt avsked från uppdraget som nämndeman vid Västra Nylands tingsrätt på grund av flyttning från orten.

Esbo tingsrätt och Västra Nylands tingsrätt slogs 1.1.2019 samman till Västra Nylands tingsrätt.

Enligt 1 § 2 mom. i lagen om nämndemän vid tingsrätterna tillämpas på val av nämndemän och en vald nämndemans rätt att vägra ta emot uppdraget samt på skötseln av uppdraget som nämndeman under behandlingen av besvär och under val vad som i 10 kap. i kommunallagen (410/2015) föreskrivs om kommunens förtroendevalda. Enligt 79 § i kommunallagen (410/2015) kvarstår en förtroendevald i sitt uppdrag under den tid för vilken han har valts och även därefter, tills någon annan har valts till uppdraget.

Behörighetsvillkor för nämndemän och urvalskriterier

Enligt 2 § i lagen om nämndemän vid tingsrätterna ska en nämndeman vara finsk medborgare och bosatt i en kommun som hör till tingsrättens domkrets. Nämndemannen får inte vara försatt i konkurs och hans eller hennes handlingsbehörighet får inte ha begränsats samt han eller hon ska anses lämplig att verka som nämndeman.

Den som inte har fyllt 25 år eller som har fyllt 65 år får inte väljas till nämndeman. Den som innehar en tjänst vid en allmän domstol eller vid Brottsförklaringsmyndigheten eller som i sin tjänst utför utredningsuppgifter, förundersökning av brott eller tull- eller polisbevakning får inte vara nämndeman, inte heller en åklagare, advokat eller någon annan som yrkesmässigt bedriver advokatverksamhet.

Enligt 3 § (22.2.2019/211) i lagen om nämndemän vid tingsrätterna fastställer Domstolsverket antalet nämndemän vid tingsrätterna. Om flera kommuner ingår i tingsrättens domkrets, fastställer Domstolsverket antalet nämndemän som ska väljas från varje kommun, i första hand i proportion till antalet mantalsskrivna invånare i kommunen. Från varje kommun ska dock väljas minst en nämndeman.

Enligt 4 § i lagen om nämndemän vid tingsrätterna väljer kommunfullmäktige nämndemännen för en period som motsvarar fullmäktiges mandatperiod.

De nämndemän som väljs i kommunen ska så rättvist som möjligt representera kommuninvånarnas ålders-, närings- och könsfördelning samt de språkliga förhållandena i kommunen.

Redogörelse för bindningar

En nämndeman ska innan han eller hon inleder uppdraget och under den tid uppdraget pågår lämna tingsrätten en redogörelse enligt 11 kap. 12 § i domstolslagen för sina bindningar.

Domstolsverkets ställningstaganden om nämndemännens ställning:

Domstolsverket vill i sitt beslut 16.6.2021 fästa fullmäktigegruppernas och nämndemannakandidaternas uppmärksamhet vid vissa ställningstaganden och omständigheter, som då och då har dykt upp vid bedömningen av nämndemannasystemets funktion och trovärdighet.

Riksdagens grundlagsutskott tog vid behandlingen av justitiekanslern i statsrådets berättelse om justitiekanslerns ämbetsåtgärder och iakttagelser rörande lagarnas efterlevnad från år 1994 upp också nämndemannasystemet. Grundlagsutskottet tog i sitt betänkande den 5 juni 1996 (GruB 3/96) ställning till ett flertal omständigheter som gäller nämndemannasystemet. Ställningstagandet är fortfarande aktuellt och det är skäl att bringa det till fullmäktigeförsamlingarnas och nämndemannakandidaternas kännedom.

1) Nämndemannens oberoende

Grundlagsutskottet konstaterar bland annat följande: "Vid valet av nämndemän ska nämndemannens domaruppgift betonas. Nämndemannen är inte en förtroendevald i kommunen som verkar med politisk fullmakt. Nämndemannen ska vara oberoende. Fullmäktigegrupperna har därvidlag ett särskilt ansvar. Det samma gäller för att de som väljs till nämndemän ska vara beredda att verka som nämndemän hela perioden. Med beaktande av nämndemannens uppgift och ställning som medlem i domstolen får partierna inte kräva att de som ska väljas till nämndemän avger förbindelser att betala en så kallad partiskatt på sitt sammanträdesarvode."

2) Nämndemannauppgiftens natur

Nämndemannens uppdrag kan inte anses vara ett kommunalt förtroendeuppdrag, även om det är fullmäktige som väljer nämndemännen. Enligt grundlagen ska den dömande makten utövas av oberoende domstolar.

Nämndemännen har personlig rösträtt, de är ledamöter i domstolen och verkar under domaransvar. Därför är uppdraget snarare ett statligt förtroendeuppdrag och kostnaderna för skötseln av uppdraget (sammanträdesarvoden, ersättningar för inkomstbortfall och resekostnader) betalas av statens medel.

Nämndemannauppdraget skiljer sig från medlemskap i kommunala nämnder och vissa andra kommunala förtroendeuppdrag också i det förhållandet att sammanträdena vid domstolarna vanligtvis börjar kl. 9.00 på morgonen och fortsätter tills alla mål som stämts in för sammanträdesdagen har behandlats. Nämndemännen ska därmed vara beredda på att sammanträdet kan pågå hela dagen. I synnerhet när det gäller omfattande brottmål måste nämndemännen vara beredda att vara närvarande flera dagar i rad.

3) Om jävighetsfrågor

Numera fästs betydlig uppmärksamhet vid frågor om domstolsledamöternas jäv. Bestämmelserna om jäv har förnyats i en lag som trädde i kraft i september 2001. Lagändringen och ställningstaganden av Europeiska människorättsdomstolen har inneburit att kretsen av jäviga har utvidgats. Enligt en etablerad princip ska domstolen förutom att vara oberoende även se oberoende ut. Praktiska erfarenheter har visat att frågor om jäv ofta är aktuella i synnerhet då en ledamot i kommunstyrelsen eller i en samkommuns styrelse även är nämndeman.

Enligt Domstolsverkets uppfattning bör fullmäktige förhålla sig återhållsamt till valet av förtroendevalda i kommunen i en betydande ställning och av riksdagsmän till nämndemän.

4) Allmän behörighet

När det gäller valet av nämndemän fäster Domstolsverket uppmärksamhet vid 2 § i lagen om nämndemän vid tingsrätterna i dess helhet. Paragrafens första moment lyder enligt följande: "En nämndeman ska vara finsk medborgare och bosatt i en kommun inom tingsrättens domkrets. Nämndemannen får inte vara försatt i konkurs, hans eller hennes handlingsbehörighet får inte ha begränsats och han eller hon ska vara att betrakta som lämplig för uppdraget som nämndeman."

Till nämndeman kan därmed inte väljas en person som inte kan anses lämplig för uppdraget. Det kan vara svårt att avgöra någons lämplighet för uppgiften, men syftet med bestämmelsen är att utesluta till exempel personer med anteckningar i straffregistret och personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till mindre brott. Bedömningen av lämpligheten kräver i allmänhet en helhetsbedömning av kandidaten. Resultatet av bedömningen bör vara slutsatsen att

valet av personen inte ruckar på förtroendet för domstolen. Fullmäktigegruppen och fullmäktige har emellertid inte i allmänhet möjlighet att reda ut sådana uppgifter och därför ska ovannämnda behörighetskrav bringas till kandidaternas kännedom. I synnerhet som tingsrätten i allmänhet kontrollerar de till nämndemän valdas straffregisteruppgifter.

5) Befolknings- och språkgrupper

Enligt 4 § 3 mom. i lagen om nämndemän vid tingsrätterna ska de nämndemän som väljs i kommunen så rättvist som möjligt representera kommuninvånarnas ålders-, närings- och könsfördelning samt de språkliga förhållandena i kommunen. Det kunde öka nämndemannasystemets trovärdighet och medborgarnas förtroende för systemet om det bland nämndemännen även förekom personer som representerar olika etniska grupper.

6) Krav på språkkunskaper

Det ställs inte särskilda behörighetskrav på nämndemännens språkkunskaper, till skillnad från domarnas. Det är fullmäktigeförsamlingarnas uppgift att se till att de som väljs till nämndemän har sådana tillräckliga språkkunskaper som krävs för skötseln av uppdraget och det är tingsrättens uppgift att se till sammansättningen av nämndemän vid domstolens sammanträden. I praktiken betonas kraven på språkkunskaper i tingsrätter som är tvåspråkiga. Enligt Domstolsverkets uppfattning ska nämndemännens språkkunskaper ägnas mera uppmärksamhet än hittills.

Beslutshistoria

Stadsstyrelsen 8.8.2022 § 234

Förslag

Stadsdirektör Mäkelä Jukka

Stadsstyrelsen föreslår att fullmäktige väljer Jarno Mäkelä till nämndeman vid Västra Nylands tingsrätt i stället för Janne Peltola.

Beslut

Stadsstyrelsen:
Föredragandens förslag godkändes enhälligt.

Beslutshistoria

Bilaga

Tilläggsmaterial

För kännedom